

'בזמן שאינו מוצא ליקח'. עתוס' — ויתכן לפרש שרצה לומר שהיוקר בגלל מחסור אמיתי, דא צריך מדרך הטבע גם זריזות להגיע ראשון כי הכל מבקשין לקנות המעט שיש, אבל כשמוצא ליקח, כי באמת יש הרבה אלא שהיוקר מחמת אוגרי פירות שעושין בשביל הרווח ומוכנים לספק לכל בשופי, לא הותר לצאת.

עוד יש לפרש עד"ז אין מוצא ליקח, כגון שהוא גר בארץ וחסר קשרים ועכשו כשיש מחסור הוא הסובל ביותר, אבל המוצא ליקח אל יצא. (בדרך טובים. וע"ע בהגהות ריעב"ז).

ז'בכולן לא זימן את מנוח... וכולן מתו בחייו' — ובוזה יש לתת רמז בכתוב 'ותאמר לה נעמי חמותה, בתי הלא אבקש לך מנוח' — כי רות אשת מחלון, יראה היתה לנפשה להנשא לבועז, שראתה שמתו לו בניו ובנותיו, וכן אמרה לה נעמי, 'הלא אבקש לך מנוח' — שאקרא אל הסעודה גם אותו, ואז יאריך ה' ימי זרעך. (שמועות טובות' כה, א מהרה"ק מאפטא)

'אמיה דאברהם אמתלאי בת כרנבו' — מובא בספרי סגולות, סגולה 'להולך לפני מלך שר ומושל' לשאת חן לפניו — לומר ט"ב פעמים 'אמתלאי בת כרנבו'. (רפואה וחיים' לר"ח פאלאג'י — יב, פג; 'מראה הילדים' — לר' רפאל אוהנה — עמ' קיב סעיף י"ז; 'תפילה למשה' — סגולות מר' מרדכי שרעבי — עמ' 186. תודה להר' ישראל אשר נ"י שהמציאנו ידיעה זו). וכן מובאת סגולה שתפילתו תהא נשמעת, לומר ט"ב פעמים 'נצבת בת עדאל' — אמו של דוד המלך ע"ה (פחד יצחק ח"ד).

(ע"ב) 'אמר ר' יוחנן נהירנא כד הוה בצע ינוקא חרובא... כד הוה נטיל עורבא בשרא... כד הוה מטיילין טליא וטלייתא בשוקא...' — בא לבאר מה השורש לשומן הפירות שחלף עבר, ואמר שהוא מחמת הטהרה שהיתה אז ובטלה עכשו, וזהו שנטל הטעם והרית, כדשנינו בסוף סוטה. ומהו השרש לביטול הטהרה? — דהו אמרין דמודי להון נפל בידיהון... דילה דילהון, היינו אף אחר הגלות אפשר לינצל מטומאת עמי הארץ אם באמת לא מודים להם בשום צד וכ"ש אין בוטחין עליהם כי אז אומרים הם (כבן הדד מלך ארם) בנותיך ונשיך הטובים לי הם, וגוזרים כבימי יונים בתולה תבעל להגמון תחילה, והכל ליטול טהרה ולהחשיך עינים ולבם של ישראל. (בדרך טובים).

וראה יחזקאל לו (כט): 'והושעתי אתכם מכל טמאותיכם — וקראתי אל הדגן והרביתי אותו...'

פרק שישי 'המוכר פירות'

דף צב

(ע"ב) 'אי דליכא לאישתלומי מיניה — ליעכב תורא בזויה, דאמרי אינשי מן מרי רשותיך פארי אפרע?' — פירוש, אם אין לו מעות, מן הסתם אין כדאי ללוקח להמתין עד שיהו לו מעות מזומנים, שהרי טוב לו ליקח עתה את הבטוח, אפילו הוא פחות טוב, מלהמתין למוכר זה שמא יהיו לו מעות לאחר זמן. שכן הוא פתגם האנשים, 'ממרי רשותיך פארי אפרע' ואל

תחכה למחר כי מי יודע מה ילד יום. וכדרך שאמרו 'בוצינא טבא מקרא'. (רש"ש — ב"ק כז).

'... לא צריכא דאיכא לאישתלומי מיניה' — שיטת ר"ח, רי"ף, ר"ת, וכן נקטו רשב"ם ורמב"ן, שבעל-חוב, אם יש לו מעות — אינו יכול לשלם בשאר נכסים. אך אם אין לו — משלם בנכסיו ואין מטריחים אותו למכרם ולשלם בדמים. ולשיטה זו מתפרשת הגרסא שלפנינו בשופי. (ואולם, לפי הגרסא 'אי דליתנהו להני זוזי...' — משמע שאפילו יש לו מעות, אלא שאינם אותן מעות שקיבל עבור השור — אינו חייב לתת לו. וכתבו התוס' לפי"ז שיש לחלק בין בעל-חוב, שדעתו של מלוה לפרוע לו במעות ולא בדבר אחר, ובין חזרת-מקח שאינו חייב לשלם בדמים דוקא (כשאותם דמים שקיבל אינם ברשותו), וכדין הגיזקין. וכן כתב בתשו' מיימוניות (משפטים, יג). ואולם הרמ"א (חו"מ רלב, כג) פסק שצריך ליתן לו מעות דוקא). שיטת הר' חיים כהן-צדק (מובא בתוס'), שאפילו יש לו מעות, יכול בעל-חוב לפרוע בכל דבר אחר שירצה, כדין הגזקין. (ואולם בלוקח, אם המעות ששילם, קיימים בעין — חייב להחזירם, שהרי הם שייכים לקונה. וכפי הגרסא השניה). שיטה שלישית — להר' ישעיה (מובא בשטמ"ק — כתובות פרק ט): אם יש לו מעות — חייב לפרוע במעות. ואם אין — אם יש לו מטלטלין, חייב למכרם ולפרוע במעות, ואם אין לו מטלטלין שיכול למכרם אלא רק קרקעות — פורע חובו בקרקע. (וגרסתנו אינה מיושבת לשיטה זו, כי הרי גם אם אין לו מעות, חייב למכור את השור ולהשיב לו דמים. (ודוחק לומר שכיון שנמצא נגחן, אין מצויים לו לוקחין אם לא שיוזיל הרבה את שוויו, והרי דינו כדין קרקע). ואולם לגרסא השניה אתי שפיר, וכחילוק שחילקו בתוס' בין בע"ח למקח-טעות, שבזה האחרון דינו כגזקין, שיכול לסלקו בין בקרקע בין במטלטלין, גם כאשר יש לו מעות — עפ"י 'שער המלך' מלוה יא, ז).

דפים צב — צג

סיכומי שיטות

(אין) הולכין בממון אחר הרוב

קיימא לן כשמואל בדיני, במחלוקתו עם רב, (וכבר נחלקו בדבר תנאים, כמבואר בסוגיתנו), ש'אין הולכין בממון אחר הרוב'. וטעם שיטתו — באר ב'שב שמעתתא' (ד, ח ט), לפי שאמרה תורה 'על פי שני עדים... יקום דבר' — ולא רוב ולא חזקה מספיקים כדי להוציא ממון. (וע"ש שאין חילוק בדבר זה בין דיני ממונות לדיני נפשות, וגם שם לא מועיל 'רוב', אלא אם הוקבע הדין ע"י רוב שקדם לספק הנידון, וע' בזה עוד להלן). (עיקר הסברא מופיע ב'תרומת הדשן' (סו"ס שמת), וזו לשונו: 'דהא דקיי"ל אין הולכין בממון אחר הרוב היכא דאיכא חזקת ממון נגד הרוב, אף על גב דבשאר דוכתא אמרינן רובא וחזקה רובא עדיף? — דשאני חזקת ממון דאית בה טעמא ד'המוציא מחברו עליו הראיה', ורובא לא מיקרי ראייה. ויש להוסיף שענין זה קשור לדין 'קבוע' הנלמד מגזרת הכתוב והכל מודים בו, והגדר הכללי הוא שאין ענין הרוב אלא הטיה, וכדכתיב 'אחרי רבים להטות, היינו שהרוב מושך לכיוון מסוים ו'ממליץ' ללכת אחריו ולהסתמך עליו. אמנם כאשר המיעוט ניכר ומסויים לעצמו בנבדל מן הרוב, אין המיעוט עצמו בטל ואי אתה רשאי להתעלם ממנו במקומו